

IV. INTERNATIONAL LIBERTY INTERDISCIPLINARY STUDIES CONFERENCE

August 02-04, 2023 / New York

EDITORS

Mirela Kapo

Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

ISBN 978-195509450-4

ISBN: 978-1-955094-50-4

IV. INTERNATIONAL LIBERTY INTERDISCIPLINARY STUDIES CONFERENCE

January 13-15, 2023 / New York

(THE PROCEEDINGS BOOK)

EDITORS

Mirela Kapo

Prof. Dr. Mehmet ÖZBAŞ

All rights of this book belong to Liberty Academic Books. Without permission can't be duplicated or copied. Authors are responsible both ethically and juridically Liberty Publications – 2023 ©

Issued: 20.08.2023

ISBN: 978-1-955094-50-4

CONFERENCE ID

CONFERENCE TITLE

IV. INTERNATIONAL LIBERTY INTERDISCIPLINARY STUDIES CONFERENCE

DATE and PLACE

August 2-4, 2023 / New York

ORGANIZATION

Liberty Academic Book

<https://www.libertyacademicbooks.com/>

COORDINATOR

Gönül EDEŞLER

Neslihan BALCI

NUMBER of ACCEPTED PAPERS - 51

NUMBER of REJECTED PAPERS - 10

PARTICIPANTS COUNTRY

Türkiye-23, Albania-1, Algeria-2, Azerbaijan-13, Benin-1, Bulgaria-1, China-1, Greece-1, Cyprus-2, Kosovo-1, Morocco-1, Romania-1, Saudi Arabia-1, Serbia-1, United States-1

***Double blinded evaluation process**

SCIENTIFIC COMMITTEE

Dylan Singh - University of Hawaii, USA

Ruixue Zhang - University of Hawaii, USA

Kaitlin H. Hori - University of Southern California, USD

Tami Meredith - Dalhousie University, Canada

Maryanne Fisher - Saint Mary's University, Canada

Robert. B. Ikomi - Delta State University

Prof. Atiya Thabet Abuharris - The Libyan Academy

Prof. Ghassan Yaakoub - Saint Joseph University, Lebanon

Assist. Prof. Dr. Tribhuwan KUMAR- Prince Sattam Bin Abdulaziz University

Prof. Dr. Viranjay M. - Srivastava University of KwaZulu-Natal, South Africa

Dr. Farit Latypov Ufa - State Aviation Technical University

Prof. Viliana Vasileva - PhD Agricultural Academy, Institute of Forage Crops, Forage Production and Livestock Department

Assoc. Prof. Dr. Deepanjali Mishra - School of Humanities, Kiiit University

Assoc. Prof. Dr. Olga Sciuchin, - Department of Foreign Languages, Comrat State University

Assist. Prof. Dr. Asma Seemi Malik - Sociology- Lahore College for Women University

Prof. Dr. Victor LACUSTA - State University of Medicine and Pharmacy, Republic of Moldova

Prof. Dr. Valeriu FALA - State University of Medicine and Pharmacy, Republic of Moldova

Asst. Prof. Gheorghe BORDENIUC - State University of Medicine and Pharmacy, Republic of Moldova

Assist. Prof. Dr. Uzma Nadeem - University of Delhi, Mata Sundri College for Women, Department of Environmental Studies, India

Assoc. Prof. Dr. Kader DAGCI KIRANSAN- Ataturk University

IV. INTERNATIONAL LIBERTY INTERDISCIPLINARY STUDIES CONFERENCE

August 02-04, 2023 / New York

Conference Program

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- ❖ To be able to attend a meeting online, login via <https://zoom.us/join> site, enter ID "Meeting ID or Personal Link Name" and solidify the session.
- ❖ The Zoom application is free and no need to create an account.
- ❖ The Zoom application can be used without registration.
- ❖ The application works on tablets, phones and PCs.
- ❖ The participant must be connected to the session 5 minutes before the presentation time.
- ❖ All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- ❖ Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

Points to Take into Consideration - TECHNICAL INFORMATION

- ◆ Make sure your computer has a microphone and is working.
- ◆ You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- ◆ Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- ◆ Requests such as change of place and time will not be taken into consideration in the congress program.

**Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,
exp. H- 1, Serdar GÖCEN**

PARTICIPANT COUNTRIES:

Türkiye, Albania, Algeria, Azerbaijan, Benin, Bulgaria, China, Greece, Cyprus, Kosovo, Morocco, Romania, Saudi Arabia, Serbia, United States

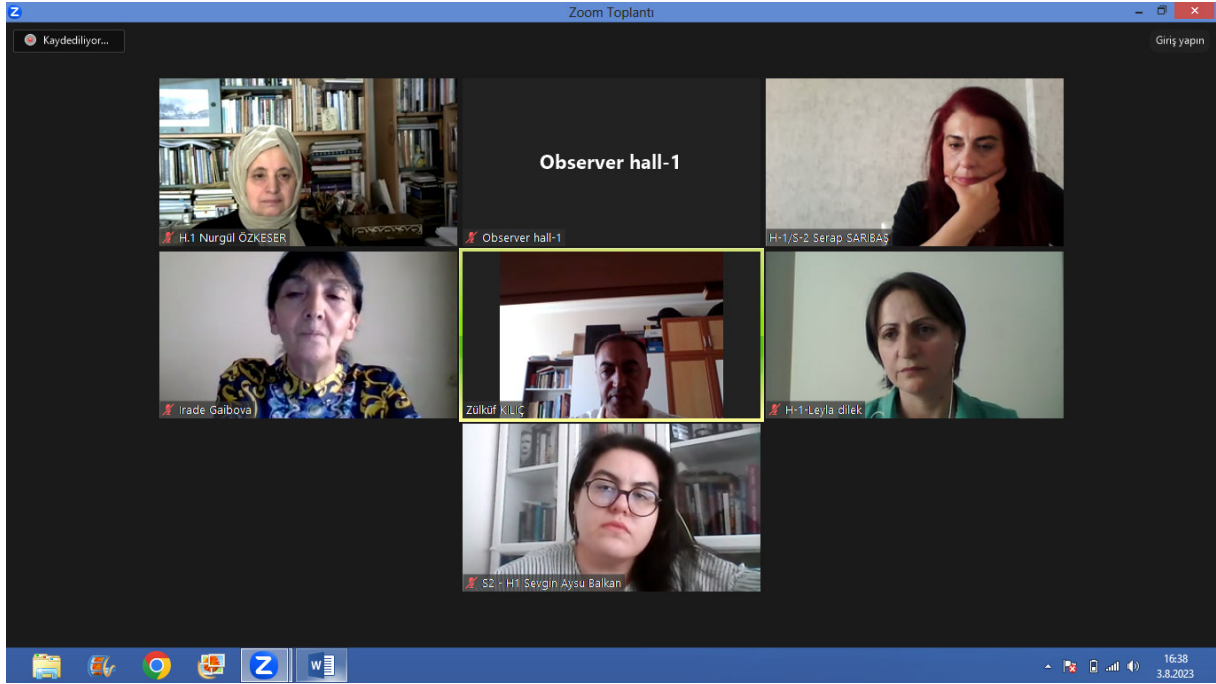
 03.08.2023 Session-2, Hall-1	 New York Time 09⁰⁰ : 11³⁰	 Ankara Time 16⁰⁰ : 18³⁰	 ID: 897 0755 8402 Password: 020304
---	--	--	--

HEAD OF SESSION: Assoc. Prof. Dr. Serap SARIBAŞ

Authors	Affiliation	Presentation title
Assoc. Prof. Dr. Serap SARIBAŞ	Karamanoglu Mehmetbey University	REPRESENTATION OF FREEDOM FROM THE MIDDLE AGES TO POPULAR CULTURE THE LEGEND OF LADY GODIVA
Assoc. Prof. Dr. Serap SARIBAŞ	Karamanoglu Mehmetbey University	THE MODERN STAGING OF THE CYCLICALITY OF TRAGEDY, THE WEeping MEADOW
Assist. Prof. Dr. Zülküf KILIÇ	Bingol University	A COMMON THEME THROUGH THREE POETS IN THREE CENTURIES: PEOPLE WHO POSSESS ILL-GOTTEN HAVINGS
Leyla DİLEK	---	A SEMANTICAL ANALYSIS OF THE FUNCTIONAL PROJECTION OF THE IMPERATIVE IN GAGAUZ TURKISH
Qaibova İrada Sayyaf kızı	ANAS	THE AZERBAIJANI BOOK, THE AZERBAIJANI CALLIGRAPHERS
Nurgül ÖZKESER	Mimar Sinan University	FATİH SULTAN MEHMED PERIOD CALLIGRAPHY AND CALLIGRAPHER
Res. Assist. Sevgin Aysu BALKAN Prof. Dr. Nuray ÖZASLAN	Eskisehir Technical University	CHANGE OF PERCEPTION PROCESS AND EXPERIENCES WITH TECHNOLOGY IN ARCHITECTURAL DESIGN STUDIOS IS IT "DESENSITIZATION ?" OR AN OVERSTIMULATED "MULTISENSORY?"

(All speakers required to be connected to the session 10 min before the session starts)
Moderator is responsible for ensuring the smooth running of the presentation, managing the group discussion and dynamics.

PHOTO GALLERY

IV. INTERNATIONAL LIBERTY INTERDISCIPLINARY STUDIES CONFERENCE
August 2-4, 2023 / New York
(THE PROCEEDINGS BOOK)

Leyla DİLEK	A SEMANTICAL ANALYSIS OF THE FUNCTIONAL PROJECTION OF THE IMPERATIVE IN GAGAUZ TURKISH	179-190
Qaibova İrada Səyyaf kızı	THE AZERBAIJANI BOOK, THE AZERBAIJANI CALLIGRAPHERS	191-194
Nurgül ÖZKESER	FATİH SULTAN MEHMED PERIOD CALLIGRAPHY AND CALLIGRAPHER	195-216
Sevgin Aysu BALKAN Nuray ÖZASLAN	CHANGE OF PERCEPTION PROCESS AND EXPERIENCES WITH TECHNOLOGY IN ARCHITECTURAL DESIGN STUDIOS IS IT "DESENSITIZATION ?" OR AN OVERSTIMULATED "MULTISENSORY?"	217-218
İlker İbrahim AVŞAR	ACADEMIC INTEREST IN ARTIFICIAL INTELLIGENCE: CHATGPT	219-222
Mujkan MEMMEDZADE	FORMATION OF ADMINISTRATIVE CULTURE IN EDUCATION	223-226
Emine YILMAZ BOLAT Nursel ATA Hatice YURT Gülperi FATİH Nuray ERKAYA	EXAMINATION OF CHILDREN'S APPROACH TO NATURE (BIOPHILIA) LEVELS WITH A KOPPITZ HUMAN DRAWING TEST IN PRESCHOOL PERIOD	227-249
Hüseynova Nigar Rəhman qızı	THE ROLE OF UN SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOAL 4 IN ENSURING QUALITY EDUCATION	250-255
Gafarova Parvin Muhamad	THE PECULIARITY OF BIRD VISION	256-260
Həsənova Süveyrat Məmmədخان	BIOECOLOGICAL CHARACTERISTICS OF FISHES OF VEGETABLE IMPORTANCE INHABITED IN ARAZ (NAKCHIVAN) RESERVOIR	261-269
Sha, Jingqiu Eileen Rao, Shunbo Frank Ulya Shirinzade	TURNING ALGAE INTO BIODIESEL. POSSIBILITY OF USE ALGAE AS BIODIESEL PROS AND CONES	270-272
Ouadfel Ghania Yassa Nacera Houassine Hamza Aissaoui Nassima	FAULT DIAGNOSIS IN A THREE PHASE MOSFET-BASED INVERTER USING FREQUENCY RESPONSE ANALYSIS FRA TECHNIQUE	273
Jonilda Llupa Eglantina Kalluçi Ilirjan Malollari Gloria Kosova	EXPERIMENTAL PRACTICE OF SOME NATURAL FRUIT JUICES CHARACTERIZATION USING INSTRUMENTAL AND STATISTICAL ANALYSIS	274-283
SKENDER DEMAKU DONIKE SYLEJMANI ARBNORE ALIU BAHRIJE DOBRA	CHEMICAL ANALYSIS OF WATER AND SLUDGE OF THE LLAPI RIVER - PODUJEVE AREA	284
Aslı KOÇULU	EXAMINING TURKISH PRE-SERVICE SCIENCE TEACHERS' AWARENESS ABOUT SUSTAINABLE DEVELOPMENT GOALS	285
Yaşar Burçin ONUR Arzu HASANOV	EVALUATIONS ABOUT THE IMPORTANCE OF COOPERATIVE TYPE STRUCTURES	286-287

FATİH SULTAN MEHMED DEVRİ HAT SANATI ve HATTATLARI

Nurgül ÖZKESER

Mimar Sinan Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Geleneksel Türk Sanatları Enstitüsü,
Geleneksel Türk Sanatları Bölümü, Cilt Anasanat Dalı
ORCID: 0000-0001-9517-7375

Özet

Fatih Sultan Mehmet dönemi (1451-1481), Türk tarihimizde, ilim, eğitim, sanat ve kültür bakımından önemli atılımların yapıldığı bir devri kapsamaktadır. Fatih'in otuz yıl ilim ve sanata verdiği değer temelinde "Devletini her bakımından dünyanın en üstün ve kudretli imparatorluğu haline getirmek" olgusu yatmaktadır. Fatih'in otuz yıllık padişahlığı döneminde otuz üç kadar hattat yetişmiş, bu hattalar değerli eserleriyle İslam alemine örnek olmuşlardır. Bu nedenle bu dönemde Amasya şehri hat san'atını beşiği olmuştur. Hattatlar, XV. yüzyılın sonlarına doğru özellikle İstanbul'un fethinden sonra yavaş yavaş İstanbul'a göç etmişlerdir. Bu hattalarımızdan bugüne kadar yirmisinin hat eserleri bulanamamıştır. Şeyh Hamdullah Efendi hariç günümüze pek az eser ulaşmıştır. İslâm yazı sanatı en hızlı gelişme Osmanlı hat mektebinde yetişen hattatlar sayesinde olmuştur. Özellikle Fatih Sultan Mehmed döneminden itibaren, yazı sanatında oluşan ekollerin her yüz yılda bir geliştiğini görmekteyiz. Bu yazımızda Fatih dönemin eğitim ve kültür ortamı hakkında bilgi verdikten sonra, dönemin hattatları eserleriyle birlikte alfabetik sırasıyla anlatacağız. Hatalarımızın, Topkapı Sarayı ve Fatih Camii'nde bulunan eserlerinin hat san'atı açısından önemi anlatıldıktan sonra yazı çeşitliliğiyle ilgili ayrıca bilgi verilecektir.

Anahtar Kelimeler: Fatih Sultan Mehmed, Osmanlı Dönemi, Hat Sanatı, Hattat, Yazı, İstanbul

FATİH SULTAN MEHMED PERIOD CALLIGRAPHY AND CALLIGRAPHER

Abstract

The period of Sultan Mehmet the Conqueror (1451-1481) covers a period in which important breakthroughs were made in terms of science, education, art and culture in our Turkish history. On the basis of the value that Fatih gave to science and art for thirty years, lies the fact of making his state the most superior and mighty empire in the world in all respects. During the thirty-year reign of Fatih the Conqueror, about thirty-three calligraphers were trained, and these calligraphers set an example for the Islamic world with their valuable works. Therefore, during this period, the city of Amasya became the cradle of calligraphy. Calligraphers, XV. Towards the end of the century, especially after the conquest of Istanbul, they slowly migrated to Istanbul. Twenty of these calligraphies have not been found so far. Except for Sheikh Hamdullah Efendi, very few works have survived to the present day. The fastest development in the art of Islamic calligraphy was thanks to the calligraphers trained in the Ottoman calligraphy school. Especially since the reign of Mehmed the Conqueror, we see that the schools formed in the art of writing have developed every hundred years. In this article, after giving information about the educational and cultural environment of the Fatih period, we will describe the calligraphers of the period together with their works in alphabetical order. After explaining the importance of our mistakes in terms of calligraphy of the works in Topkapı Palace and Fatih Mosque, further information will be given about the article variety.

Keywords: Fatih Sultan Mehmed, Ottoman Period, Calligraphy, Calligrapher, Writing, İstanbul

Resim:1 Fatih Sultan Mehmed Han'ın Tuğrası

Fatih Sultan Mehmed Han

GİRİŞ

Her medeniyetin temelini oluşturan yazı dili, yazı kültürü vardır. Bu kültür ve medeniyetlerin yükselmesi yazı dili ile gerçekleşir. Geniş bir coğrafi bölgeye sahip olan İslâm medeniyetinin de dili Arap yazısıdır. İslam dininin doğmasıyla birlikte, Kur'an dili ve yazısı bütün milletleri bir tek çatı altında birleştirmiştir. Zamanla Kur'an dili ve yazısı uluslararası güçlü bir dil haline almıştır. Zamanla İslâm dininin öğretilmesi, Kur'an-ı Kerim'in okunması, yazılması, korunması nedeniyle yazının önemini artırdığı görülmektedir. Kur'an-ı Kerim yazısı sanat yazısı seviyesine yükselmiş İslam sanatının en başında gelmiştir. Bu nedenle Kur'an Kerim yazısı asırlar boyu yazılarak, mükemmel bir şekle gelişmiştir.

Türk sanatları, Anadolu İslam medeniyetiyle yeni şekil almıştır. Bu medeniyet Göktürk kitabeleri, Uygur yazısı ve sanatı, Karahanlı ve Gaznelilerin mimari eserlerde kullandıkları kûfi yazıları en eski örnekleri teşkil eder. Selçuklu sultanları tarafından kurulan vakfiyeler, zaviyeler, medreseler, Anadolu'nun yükselişinde önemli rol oynamıştır. Konya merkez olmuş, Alâeddin Camii, Karatay Medresesi, İnce Minareli Medrese gibi her biri ayrı değerle işçilikleri ile asra damgasını vurmuş eşsiz örneklerdir.

Selçukluların ilme, bilime, sanata, verdikleri destek ve önemi sonunda Herat, Horasan ve Semerkant gibi kültür merkezlerinden hattat, nakkaş, şâir, musikişinas ve bilginlerin Konya, Kayseri, Sivas ve Amasya gibi şehir merkezlerinde toplanmalarını sağlamıştır. Türk İslâm medeniyetinin kurulup gelişmesi, Amasya şehrinde bulunan mânâ erlerinin de büyük hizmet ve gayretleri olmuştur. Ünlü hattatların bu bölgede yerleşmeleri, aklâm-ı sitteyi (altı kalem yazısı) muhakkak, reyhani yazıyı öğretmişlerdir. Selçuklu divanlarında, vakfiye ve kadı sicillerinde, kitapların ferağ (yazma eserler hakkında cildi, yazısı, mürekkebi gibi...bilgi yazıldığı sayfa) ve ketebe (eserin kimin tarafından yazıldığı ve tarihinin yazıldığı sayfa) gibi kayıtlarında bu yazı çeşitlerini kullanmışlardır. Selçuklu sülüs yazı tarzı zamanla Osmanlı erken dönemi dediğimiz Bursa'da Hisar Kapısı, Orhan Gazi ve İznik Hacı Özbek Camii kitabelerinde görülmektedir. Hattat padişah olan II. Murat'ın Edirne'de himayesine aldığı hattat, ilim ve sanat sahibi bilginlerle hat sanatı ve mimaride yaptığı yeniliklerle Osmanlı İstanbul üslubunun temelini atmışlardır. Üç şerefeli Camii'nin kitabe yazısı celî sülüs yazıda bir dönüm noktası olmuştur.

FATİH SULTAN MEHMED HAN DÖNEMİ HAT SANATI

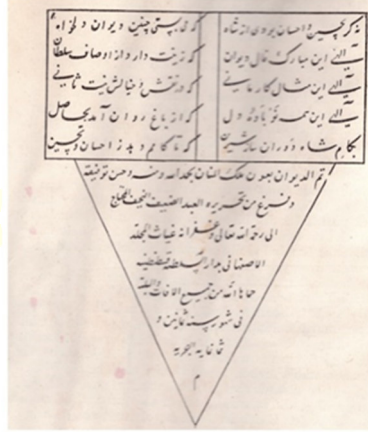
Fatih 30 Mart 1432 tarihinde Edirne'de II. Murad'ın dördüncü oğlu olarak dünyaya geldi. Annesi Hüma Hatun'dur. II. Murat, oğlu olan II. Mehmed'i devrin en iyi hocalarından ders aldırarak yetiştirmiştir. Ders aldığı hocaları, Akşemsettin, Akbıyık Sultan, Molla Gürani, Molla Fenâri, Hocaşade, Şeyh Sinan'dır.

Fatih Sultan Mehmed Han 1453 yılında İstanbul'u almasıyla birlikte şehrin imarına önem verdi. Vakıflar kurdu ve imar seferberliğini başlattı. Kısa zamanda İstanbul'u Türk- İslam Medeniyetinin merkezi yaptı. Batı ve doğudan gelen ilim adamlarını himayesine aldı. Onun döneminde mimaride, musikide, şiir ve edebiyatta, hat ve tezhip sanatında en üst seviyede eserler verilmeye başlandı.

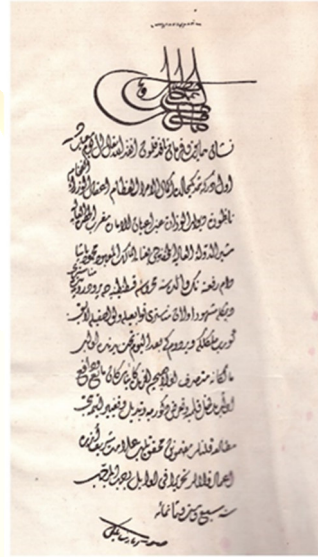
Osmanlı hat sanatında üslup arayışı ve ilk yenilik hareketleri Fatih Sultan Mehmed Han devrinde ve II. Bâyezid'in 26 yıl süren Amasya valiliği sırasında başladı. Bu dönemde sanatın beşiği Amasya oldu. Amasya, dini ilimler, felsefe, tıp, lisan şiir, mûsikî, hat ve tasavvuf sahasında kaynak bir mektep oldu. Buradan yetişenler zamanla Osmanlı Devlet'inde görev aldılar.

Bu nedenle Amasya, Bursa ve Edirne'den sonra en seçkin sanatkâr, ülema ve sanatkâr kadrosuna bir şehir vasfını kazandı. Bunu İstanbul'un fatihiyle birlikte, Fatih'in ilim ve güzel sanatlarda başlattığı yenilikler izledi. Batı ve doğu bütün sanatkarları İstanbul'a davet etti. Yeni başkent İstanbul oldu.

Osmanlı yazı sanatının temeli Fatih döneminde atılmıştır Fatih Sultan Mehmed Han'ın otuz senelik hayatında, otuz üç hattat yetişmiştir. Bu hattatlardan çok azının eseri günümüze kadar gelmiştir. Bu hattatların dokuzunun daha öne çıktığını görmekteyiz. Yirmisinin eserleri günümüze ulaşmamıştır. Çeşitli meslek ve sanat erbabı sarayda görevlendirilmiştir. Bu dönemde sanatkârların yetişmesi için her türlü imkân ve desteğin sağlandığı bir ortamda aklâm-ı sitte (altı kalem) denilen ve celi sülüs yazıdaki mükemmellik İslam dünyasına yayıldı. Osmanlı devletinde divandan kararların yazıldığı, divani yazı Fatih devrinde tekâmül etmeye başlamıştır. Divani yazı Fatih devrinden bize kalan yadigârdır. Bu yazılardan başka Anadolu'da, Kâtip Tac, Tac-ı Beyzade, Matrakçı Nasuh gibi divani hattatları Acem divani üslubunu değiştirmişler, yazıyı okunması, yazılması kolay hale getirmişlerdir. Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin resmî ve mali kayıtlarında 1875 yılına kadar kullanılan "siyakat yazısı" Fatih zamanında yeni bir tarz kazandığını kaynaklarda görmekteyiz. Siyakat yazısı resmî evraklarda kullanılmaya başlanmış, vakıf ve tahrir defterleri siyakât yazısıyla yazılmıştır. Ayrıca Aklâm-ı Sitte dışında doğan ve Osmanlılarda gelişen talik hattının Fatih zamanında İstanbul'dan yayılmaya başladığı bilinmektedir. Fatih döneminde yazılan, divani, celi divani, rikâ yazısı Osmanlı hattatlarının icadıdır.

Resim3: Fatih devrinde Gıyas-ül Mücellidül-İsfahanitarafından nestalîk yazıyla İstanbul'da yazılmış "Kabuli Divanı"nda yazdığı ketebe sayfası.(H.880-M.1475)

Resim 4: Fatih'in Mahamud Paşa'nın annesi için verdiği fermanın fotoğrafı ve Fatih'in tuğrası

FATİH SULTAN MEHMED HAN DÖNEMİ HATTATLARI

Fatih devrinin en seçkin ve san'at kıymetini kabul ettirmiş hattatların başlıcaları; Edirneli Yahya Sofi, oğlu Ali Sofi, Abdullah Amasi, Muhiddin Amasi, Cemal Amasi, Şeyh Hamdullah, Mir Tac-i Beydir. İkinci Bâyezid ile Şehzade Korkud'da bu dönem hattatlarındandır.

Fatih Sultan Mehmed Han, döneminde Hayrettin Maraşî etrafında, Celal Amasi, Cemal Amasi, Muhiddin Amasi, Abdullah Amasi, Şeyh Hamdullah, oğlu Mustafa Dede gibi Anadolu'nun yedi büyük üstadından oluşan (esâtize-i Rûm) Amasya ekolü kurulmuştur.

Bu dönemde yetişen hattatları sırasıyla tanıyalım:

YAHYA SOFİ

Osmanlı döneminde yazıda görülen ilk ciddi gelişmeyi Hattat Yahya Sûfi ve oğlu Ali b. Yahya Sûfi'nin kaydettiği ifade edilir. Yahya Sofi Aklam-ı Sitte ve celi sülûste ustadır. Edirneli olan Yahya Sofi, hattat olarak Şeyh Hamdullah'ın ilk hocasıdır. Fatih Camii şadırvanlı avluda pencere üstü "Fatiha Suresi" kendisine aittir. 1477 yılında vefat etmiştir.

Resim 5: Fatih Camii Revaklı Avlu Penceresi Üstü Celi Sülüs Kufi Hattıyla “Besmele ve Lâ ikrâhe fî-ddîn(i) (Dinde zorlama yoktur.) Ayeti yazmaktadır. (Bakara Süresi 256. Ayet-i kerimesi) Burada, Yahya Sofî'nin dikey harf arasına yatay harf yerleştiği görülür

Resim 6: Fatih Camii Revaklı Avlu Pencere Üstü Çini Kitabe / İle'n-nuri ve'llezine keferu ve la yeudühü hıfzihuma ve hüvel aliyyül azim.

Resim 7: Fatih Camii'nde bulunan “Besmele-i Şerife Fatiha suresi 1. Ayet-i Kerimesi Elhamdülillâhi

Resim 8: Yahya Sofî'nin celi sülüs yazısı / Fatih Camii 2. Rabbil Alemin, Errah manirrahim

Resim 9:3. Maliki yevmid-din iyyake na'büdü

Resim 10: 4.ayeti Ve iyyake neste'in İhdinas sıratel- müştakîm

Yahya Sûfi'nin Fatih Camii avlu pencerelerinde iç ve dış kısmında bulunan yazıları başarısının göstergesi. Fatih Devri'nin ünlü hattatı Yahya es-Sûfi'nin Aklâm-ı Sitte ve celî sülûste üstadıdır. Edirneli Yahyâ Sûfi, hat sanatında millî benliği ve millî zevki arayan hattatlardan olarak da bilinir. İslam yazı sanatını zirveye taşıyan hattat olarak tanımlanan Şeyh Hamdullah'ın ilk hocasıdır. Abdullah Sayrafiyi taklit etmiştir. Yahya Sufi (ö. 882/1477) tarihinde vefat etmiştir. Yahya Sofî, H. 882/M. 1477-1478 senesindeki vefatından sonra en müstesna eserlerinin bulunduğu Fâtih Cami'nin hazîresine defnedilmiştir. 1766 senesindeki depremden sonra harabeye dönen caminin alt katı yenilenmiş olup, avlunun dış yüzüne taş kakma tekniği ile işlenmiş Fâtihâ Sûresi ve diğer eserleri günümüze kadar gelmiştir.

LIBERTY
Academic Books

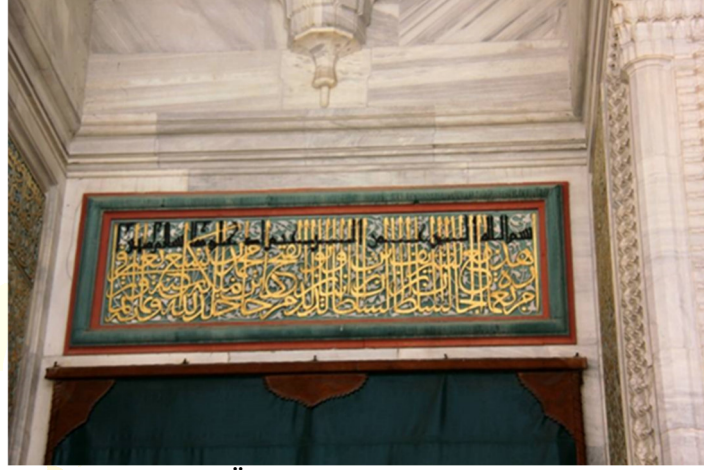

Resim 11: Fatih Sultan Mehmed Han Minyatürü

Resim 12: Fatih Camii, İstanbul'un Fatih semtinde, fetihden sonra yapılan ilk Selâtin Camiidir

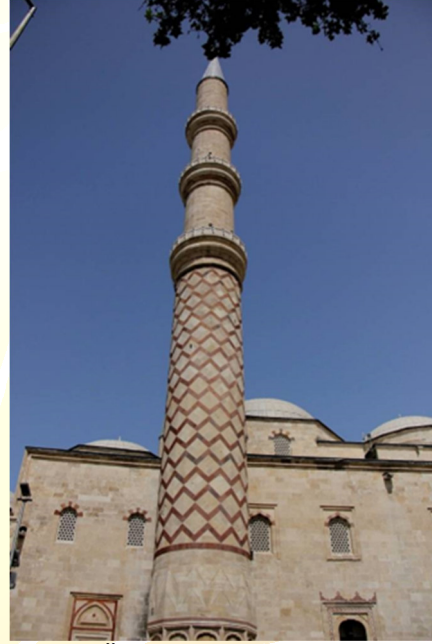
Academic Books

Resim 13: Yahya Sofi'nin Edirne Üç Şerefli Camii Celi Sülüs, Kûfi ve Uzun Elifli Camii Kitabe Yazısı

Resim 14.: Üç Şerefeli Camii ve İnşa Kitabesi Hattat Yahya Sofi'ni eseridir.

Resim 15: Üç Resim Şerefeli Camii Minaresi Hattat Yahya Sofi'ni eseridir.

ALİ BİN YAHYA ES SOFİ

Edirneli Ali Bin Yahya Sofi, hat sanatını babası Yahya Sofi'den öğrenmiştir. Hayatı hakkında fazla bilgi yoktur. Ali Sofi her çeşit yazıda üstattır. Celî sülüste açtığı çığır Râkım'a kadar devam etmiştir. Yazılarında harflerin tenasübü, terkinin mükemmeliyeti ve harflerin satıra dizilişteki başarısı, hemen fark edilir.

LIBERTY
Academic Books

Resim 16: Celi Sülüs Müsennâ Kitâbe /
1478 –XV yy Hicr Süresi: 45 – 49 ayetleri

Resim 17: Topkapı Sarayı Bâb-ı Hümâyûn
Kapısı, İç Cepheden Görünüm

Fatih döneminden bugüne kadar gelebilen hat örneklerinin en güzeli “Topkapı Sarayı Bâb-ı Hümâyûn Kitabesi”dir. İstif bakımından devrin en mükemmel celi yazılarıdır. Üçbuçuk asır tesirini kaybetmeden Rakım’a kadar gelmiştir. Cami içi yazılarından daha mükemmeldir. Tasarım harikasıdır. Ali Bin Sofi, her nevi yazıda üstat olmakla birlikte, celi sülüs ve bilhassa müsenna yazılarda eser vermiştir.

Resim 18-19 Topkapı Sarayı Celi Sülüs İnşa Kitabesi Ali Bin Yahya Sofi, Fatih döneminin en tanınmış celi hat ustasıdır. Ne zaman vefat ettiği bilinmemekle birlikte, Üsküdar, Şeyh Hamdullah’ın yanına defnedildiği rivayet edilir.

LIBERTY
Academic Books

Resim 20: Fatih Camii Tâk Kapısı Kitabesi (Orta kısım)

Resim 21. Fatih Camii Tâk Kapısı,
Sol kısım

Resim 22 Fatih Camii Tâk Kapısı
Sağ kısım

Resim 23: Amasya Sultan II. Bâyezid Camii Kitabesi / Ali Bin Sofî

ŞEYH HAMDULLAH

Osmanlı Hat Ekolü'nün kurucusudur. Bütün hattatların kutbu, okçuların şeyhi olan Şeyh Hamdullah Buhara Türklerinden Şeyh Mustafa Dede'nin oğludur. Amasya'da dünyaya geldi. Babası Sühreverdiye şeyhlerinden olduğu için "İbn-ül Şeyh" olarak anılır. Annesi Hafize Hanım çocuklarına abdestsiz süt vermemiştir. Sâlihadan bir hanımdır. Şükrullah ve Mahmud Çelebi adında iki kardeşi vardır. Şeyh Hamdullah, hat sanatını genç yaşta hattat Hayrettin Maraşi'den öğrenmiştir. II. Bâyezid'in Amasya valiliği sırasında Şeyh Hamdullah'ı tanıdı, ondan ders alarak icazetini aldı. Bu nedenle aralarında muhabbet hasıl oldu. II. Bâyezid, İstanbul'a gelip tahta çıkınca, Şeyh Hamdullah'ı saraya davet etti. Sarayda, kâtip, muallim oldu. Okçular Meydanı'na şeyh tayin edildi.

II. Bâyezid, hocasına muhabbetten sarayda harem dairesi civarında hat yazması için bir oda tahsis etti. Ayrıca Şeyh Hamdullah, saray dışında, haftada iki gün hat dersi vermeye başladı. II. Bâyezid, hazineden Yakut Mustasimi'ye ait yedi adet yazıları Şeyh Hamdullah'a gösterir." Bu üsluptan daha başka bir üslup bulursa iyi olur." Diyerek Şeyh'e tavsiyede bulunur. Padişah'ın tavsiyesinden sonra Şeyh, bir müddet inzivaya çekilir ve kendi üslubunu oluşturur. Böylece "Aklam-ı Sitte"de yeni bir dönem başlamış olur. Özellikle sülüs ve nezih yazıda büyük bir gelişme gösterir. Nesih yazı çeşidini okunaklı yazı haline getirir. Böylece, kitap ve Mushaf yazılmasında nesih yazının tercih edilmesine sebep olur. Şeyh Hamdullah, en güzel eserlerini sarayda yazmaya başlar. Eserlerinin ketebesinde "Katibus Sulatan Bâyezid Han" unvanını kullanır. Padişah, bu başarısından dolayı kendisine arpalık olarak Üsküdar'da iki köy hediye eder.

Şeyh Hamdullah'ın kurduğu ekol, günümüze kadar bütün İslam dünyasına hâkim bir hat mektebi olarak devam etmiştir. Aklam-ı Sitte'nin bütün yazı çeşitlerinin en olgun dönemi olması nedeniyle Mushaf, cüz, murakka, kıt'a ve kitabelerde en güzel örneklerini verdi.

Şeyh Hamdullah'ın Amasya ve İstanbul olmak üzere iki dönemi vardır. Amasya'da Yakut üslubunun hâkim olduğu, başlangıç devrin de yazılarını Amasya'da yazdı. İstanbul'da kendi üslubunu ortaya koyduğu eserlerini ise İstanbul'da vermiştir. Şeyh Hamdullah'ın nesih yazılarında Yakut'un yazısıyla benzerlik görünse de daha sonra yazdığı İstanbul Üniversitesi'nde bulunan Mushaf incelendiğinde yaptığı yenilikler açıkça görülmektedir. Şeyh Hamdullah'ın nesih hattı okumada kolaylık ve yazıdaki güzelliği, Mushaf yazısında tercih edilmesine neden olmuştur. Bu nedenle İslam dünyasında Yakut üslubu Mushaf yazımı terk edilmiş, yerine "Şeyh Hamdullah Üslubu" tarzında Mushaf yazma geleneği hâkim olmuştur. Ayrıca sayfa düzeni ve satır araları en güzel ölçülerini bulmuş, Mushaf yazısına zarafet, sadelik, sevimlilik getirilmiştir.

ŞEYH HAMDULLAH'IN ESERLERİ

Şeyh Hamdullah'ın altı yazı çeşidiyle yazılmış kırk yedi küçük büyük Kur'ân-ı Kerim'i, bine yakın Enâm-ı Şerif'i, Kehf-i Şerif'i, Nebe Süresi, pek çok tomar, kıt3a ve musakkası vardır. Celi sülüs alanında taşla nakşedilmiş eserleri; firüz Ağa Camii, Davud Paşa Camii, II. Bâyezid Camii kitabesidir. Şeyh Hamdullah II. Bâyezid'in vefatından sonra sekiz yıl inzivaya çekilmiştir. Yavuz Sultan Selim döneminde talebe yetiştirmiştir. Kanuni Sultan Süleyman Şeyh'i saraya davet edilmiş, kendisinden Kur'ân-ı Kerim yazmasını istemiştir. Şeyh Hamdullah yaşlandığını ileri sürerek Muhiddin Amasi'yi tavsiye etmiştir. Muhteşem törende Kanuni Şeyh'e samur bir kürk giydirmiş, hayır duasını alarak Üsküdar'a uğurlamıştır. Birkaç ay sonra da vefat etmiştir. Cenaze namazını Şeyhülislam Zenbilli Ali Efendi bunu lütuf ve saadet kabul ederek kıldırmıştır. Vasiyetine uyularak Üsküdar Karacaahmet Kabristanına Ali Bin Yahya Sofi 'nin yanına defnedilmiştir. Bu mekân "Şeyhler Sofrası" olarak anılmış, birçok ünlü hattat buraya defnedilmiştir.

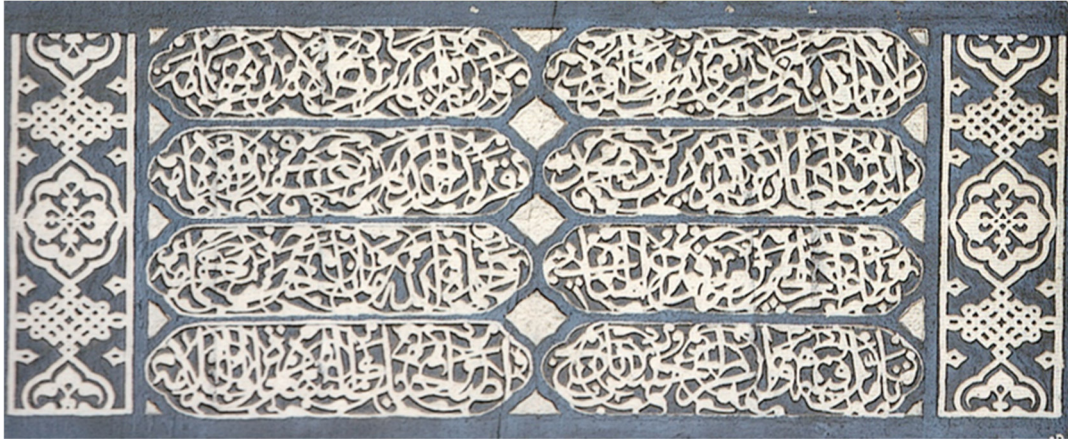
LIBERTY
Academic Books

Resim 24: Şeyh Hamdullah'ın celi sülüs, İstanbul Bâyezid Camii avlusundaki kapı üzerinde bulunan kitabesi

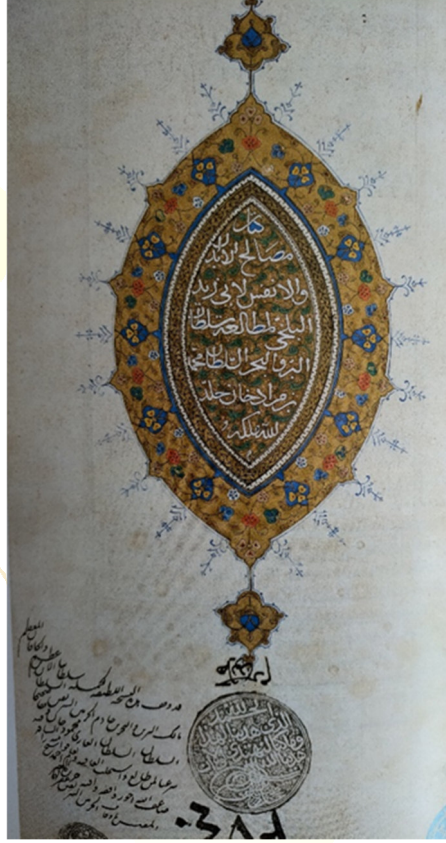

Resim 25: Şeyh Hamdullah'ın celi sülüs hattıyla İstanbul Firuz Ağa Câmii Kitabesi

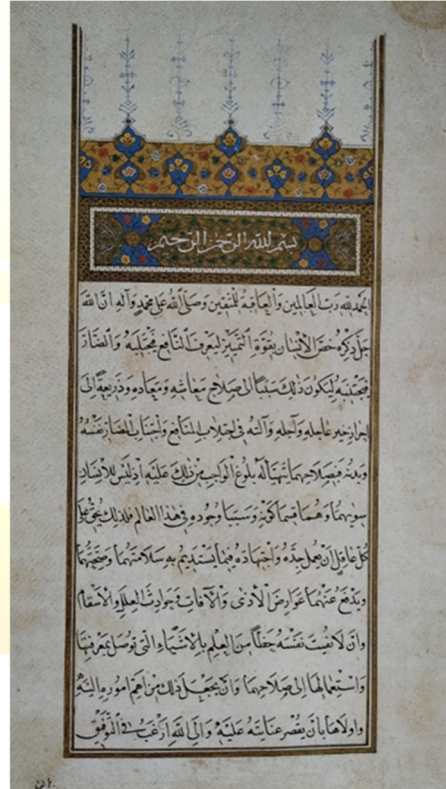

Resim 26: Şeyh Hamdullah'ın celi sülüs hattıyla İstanbul Davud Paşa Câmii Kitabesi

LIBERTY
Academic Books

Resim 27: Şeyh Hamdullah'ın Fatih Sultan Mehmed Han için nesih hatla yazdığı eserin zahriye sayfası

Resim 28: Şeyh Hamdullah'ın Fatih Sultan Mehmed Han için nesih hatla yazdığı eserin serlevhası

ŞEYH HAMDULLAH'ın TIPKI BASIM KUR'ÂN-I KERİM'İ

Resim 29: Şeyh Hamdullah'ın nesih hatla yazdığı Mushaf-ı Şerif'in ser levhası (Orjinali)

Resim 30: Şeyh Hamdullah'ın Mushaf -ı Şerif'in Ser Levhası (Tıpkı Basım)

Resim 31: Şeyh Hamdullah'ın Tıpkı Basım Kur'n-ı Kerim'i

LIBERTY
Academic Books

Resim 32: Şeyh Hamdullah'ın Tıpkı Basım Kur'an-ı Kerim'in Ser Levhası

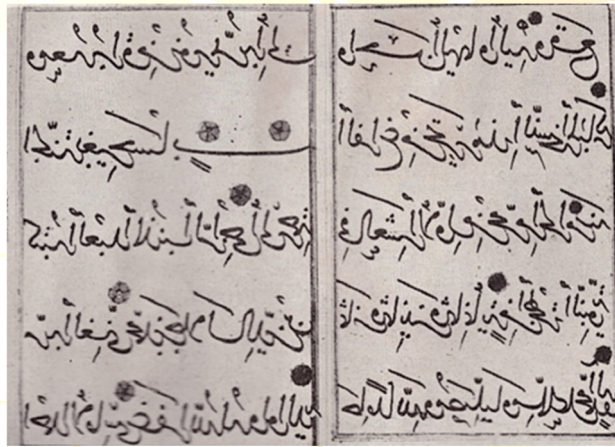
Resim 33: Kur'an-ı Kerim'in Zahirîye Sayfası ve büyütülmüş şekli.

CEMAL-İ AMASİ (Baba Amasi)

Babasının adı Ahmet'ir. Hasan Çelebi'nin oğludur. Amasya doğumludur. Şeyh Hamdullah'ın döneminde yetişen iyi bir hattattır. Şeyh Hamdullah'ın dayısı ve halasının hocasıdır. Oğulları Muhiddin ve Cemaleddin'e hattan icazet vermesi, hat saantını bildiğini gösterir. Müze ve koleksiyonlarda eserine rastlanmamıştır. Vefat tarihi bilinmemektedir.

Resim 35: Cemâl-i Amasi'nin "Duâ-i Üsbuiye'sinin baş sayfası

Resim 36: Cemâl-i Amasi'nin "Duâ-i Üsbuiye'sinin 1. Ve 2. Ketebe Sayfası

Bu sahifeler, keskin ve kuvvetli bir muhakkak metin ile altınla yazılmış sülüs bir serlevhadır. Ketebe sayfasında da bir reyhani yazı vardır. Bu eser hattatın kemâl devrine aittir. Türk- İslam Eserleri Müzesi'nde 97 numarada 913 (1507) tarihli Kur'an-ı Kerim'i yaşlılık dönemine aittir.

CELAL-İ AMASİ (Oğul)

Asıl ismi Mehmed'dir. Amasyalıdır. Celâl-i Amasi'nin oğludur. Celal-i Amasi, hat sanatını hat sanatını Yahya Çelebi ve Yahya Nisaburi'den öğrenerek icazet almıştır. II. Bâyezid'in İstanbul'a daveti üzerine İstanbul'a gelmiştir. Bir müddet İstanbul'da kaldıktan sonra Amasya'ya dönmüş, orada Şehzade Ahmed'de hat hocalığı yapmıştır. Osmanlı hat ekolünün doğuşunda önemli rolü olan Celalaeddin Amasi'nin kendine özgü bir yazı çeşidi vardır. Bu dönemde Amasya'da hat ekolü iki hattat etrafında gelişmiştir. Bunlardan biri Hayrettin Amasi diğeri Celaladdin Amasi'dir. Daha sonra Şeyh Hamdullah ekolü daha fazla rağbet görmüştür. Seksen sene yaşadığı bilinen Şeyh, Amasya II. Bâyezid camii göbeğine müsenna bir Fetih Süresi yazmıştır. Kubbe sakatlandığı için şimdi bu yazı yerinde yoktur.

MUHİDDİN AMASİ (Oğul)

Hattat Celal Amasi'nin oğludur. Şeyh'in halasının oğludur. Hat sanatını babasından öğrenmiş ve icazet almıştır. Fatih devrinin ünlü hattatları arasında yer alır. Yüz sene yaşadığı söylenen hattın Kanuni Sultan Süleyman'a kadar yaşadığı rivayet edilir. Şeyh'in tavsiyesi ile Padişaha Kur'ân-ı Kerim yazarak bin flori (bin altın para) almışsa da İstanbul'da kalması için bir filori değerindeki aylık ücreti kabul etmeyip, Amasya'ya geri dönmüş, orada vefat etmiştir. Hattat olarak müze ve koleksiyonlarda eserine rastlanmamıştır. Eli kuvvetlidir. Ünlü hattatlar "Eğer Hamdullah yetişmeseydi, Muhiddin Amasi kardeşi Cemal ile birlikte hatta bir çığır açar, o yolda ilerlerdi", yorumunu yapmışlardır. Yazdığı "Kaside-i Bürde" sinden iki sayfa kalmıştır.

Resim 38: Muhiddin-i Amasi'nin Kaside-i Bürdesi'nden son sayfası

Resim 37: Muhiddin-i Amasi'nin Kaside-i Bürdesi'nden baş sayfası

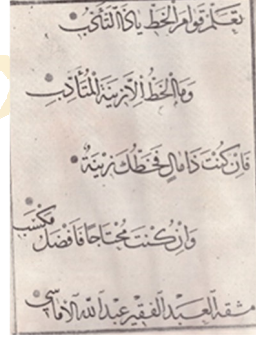
ABDULLAH-İ AMASİ (Oğul)

Yedi üstattan birisidir. Fatih döneminde kendine has üslubuyla yazan hattattır. Şeyh Hamdullah'ın akrabasıdır. Amasyalıdır. Fatih döneminde doğmuş, yaşamış, Yavuz Sultan Süleyman döneminde vefat etmiştir. İstanbul'a II. Bâyezid döneminde gelmiştir. Kendine has yazı tarzı bulunan Abdullah Amasi'den günümüze birkaç eseri ulaşabilmiştir. Bunlardan Topkapı Sarayı Müzesi'nde nesih hatla yazılan Türkçe "Mevlid-i Şerif" metin hattı kudretini göstermesi bakımından önemlidir. Diğer eseri Süleymaniye Kütüphanesi'ndeki 10 numara kayıtlıdır. İslam dünyası kendini tanır. Diğer üçüncü eseri TIEM' de bulunan murakka içinde kıtası vardır. Londra "Halili Koleksiyonu"nda tezhipli ve ketebeli Kur'ân-ı Kerim'i bulunmaktadır. Abdullah-i Amasi, Yakut yolundan ayrı bir tavırda yazmıştır.

Yazı üslubunda kaleminin gücü ve üstünlüğü görülmektedir. Topkapı Sarayı Müzesi'nde "Vasiyetname" adlı eseri bulunmaktadır. On beş yaprak ve yedi satırdır.

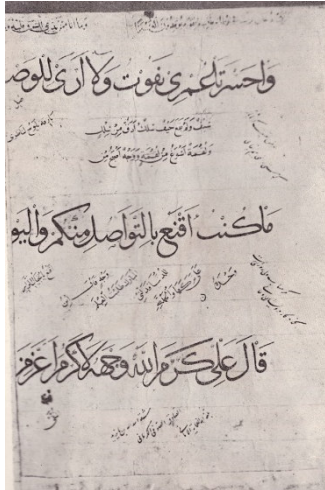
Resim 39: Abdullah-i Amasi, meşk murakka'nından ketebe sahifesi

Resim 40: Abdullah-i Amasi, meşk murakka'sından baş sahifesi (Ekrem Hakkı Ayverdi koleksiyonu)

ESEDULLAH-I KIRMANI

Mehmet Kirmani'nin talebesidir. Osmanlı topraklarına yerleşmiştir. Ayasofya Kütüphanesinde bulunan Kelâm-ı Kadimi 1457 tarihlidir. 1486 yılında vefat etmiştir. Büyük hattat Ahmed Karahisari'nin hocasıdır. Halim Ethem Arda Koleksiyonunda bulunan eseri Yakut vadisinden yazılmış düz bir yazıdır. Şeyh Hamdullah'ın yolunda gitmemiştir. Yazıları daha sert ve köşelidir. Öğrencileri, Karahisari, Hasan Çelebi ve Abdullah Kirmani'dir. Bu hattatlar Yakut üslubunu bir asır daha devam ettirmiş, daha sonra yerini Şeyh Hamdullah'ın üslubunu kabul etmişlerdir. Yazdığı eserde güzel bir nes'talik yazısı görmekteyiz.

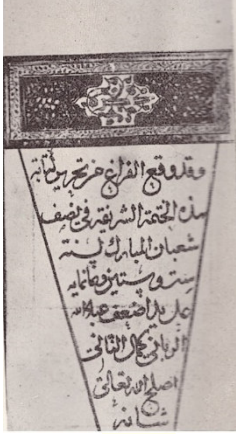
Resim 41: Esedullah Kirmani'nin sülüs, nesih yazısı

Resim 42: Esedullah Kirmani'nin Muhakkak, sülüs ve talik yazısı

SULTAN KORKUT

Fatih Sultan Mehmed Han'ın torunu II. Bâyezid'in ikinci oğludur. Şehzade Korkut, babasının Amasya valiliği sırasında Şeyh Hamdullah Efendi'den hat dersi almıştır. Şair ve hattat olan Şehzade, Bursa Sultan Orhon türbesine meftundur.

Resim 43: Molla Hüsrev'in Mirkat'inden ketebe sahifesi

Resim: 44 Molla Hüsrev'in Mirkat'inden ketebe sahifesi

Ekrem Hakkı Ayverdi, Sultan Korkut'un bir Kur'ân-ı Kerim'ini görmüş fakat nerede olduğu bilinmediğini yazdığı eserde belirtmiştir. Orta düzeyde nesih yazı olduğu söylenir. Başka yazı çeşidine rastlanmadığı kayıtlarda geçmektedir.

MİR TÂCİ

Amasya doğumludur. Hat yazısını Şeyh Hamdullah ve Hayrettin Mer'aşi' den öğrenmiştir. Oğlu Tacî-zade Cafer Çelebi'de tanınmış bir hattattır. Sultan II. Bâyezid'in Amasya valiliği sırasında defterdarlık yapmıştır. Aynı zamanda şairdir. Müze ve koleksiyonlarda eserine rastlanmamıştır. Vefat tarihi 1485 tir.

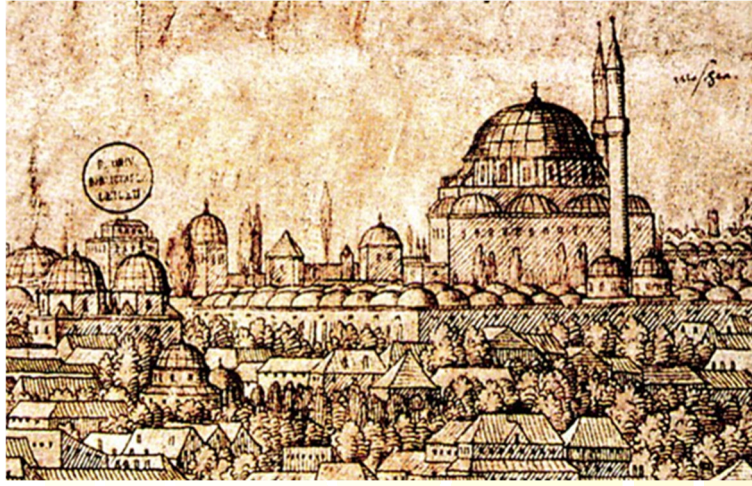
FATİH SULTAN MEHMED CAMİİ FOTOĞRAFLARI

Resim 45: İstanbul'un su yollarını gösteren XVII. yüzyıla ait bir haritada Eski Fâtih Camii'nin tasviri (Köprülü Ktp., nr. 2441/1'den detay)

Resim 46: Eski Fâtih Camii'nin Pieter Coeck van Aalst tarafından yapılan bir gravürdeki görünüşü (Kunter – Ülgen, I, rs. 7)

Resim 47: XVI. yüzyılda Melchior Lorichs tarafından yapılan bir gravürde Eski Fâtih Camii'nin tasviri (M. And, 16. Yüzyılda İstanbul, İstanbul 1993, s. 21)

Resim 48: Fâtih Tabhânesi

Resim 49: Fatih Camii Bugünü

Resim 50: Fatih Cami Dış Görünüşü (Kuşbakışı)

Academic Books

Resim 51: “1654 İstanbul’u” Gravürden roprodüksiyon olarak çizip renklendiren Nurgül Özkeser

SONUÇ

Osmanlı celî sülüsünün ilk güzel örneklerine Fatih devrinde başlanmış, temeli atılmıştır. Hat sanatı tarihinde celî sülüs yazısının başlangıcı İstanbul’un kabul edilir. . Ali b. Yahya Sofi istif bakımından celî sülüs müsenna yazı örnekleri o dönemin en mükemmel ve ihtişamını günümüzde de takdir edilmiştir. Bu nedenle” Ali Bin Yahya Sofi “Osmanlı celî ekolünün kurucusu olarak kabul edilir. Yahya Sofi’nin bu dönemde yazdığı yazıları devrinin en güzel celî sülüs yazılarıdır. Ali Bin Sofi’nin hat yazısı, istifi ve müsennası, Hattat Mustafa Rakım’a kadar değerini korumuştur. Mustafa Rakım ve sonrası celî sülüs ayrı bir tarz da devam etmiştir.

KAYNAKLAR

Ali, Gelibolulu Mustafa, Hattaların ve Kitap Sanatçılarının Destanları (Menakıb-ı Hünerveran) Hazırlayan, Dr. Müjgan Cunbur, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları,499, 1000 Temel Eser,1982, Ankara

Aslanapa, Oktay, Osmanlı Devri Mimarisi, İstanbul, 1986.

Ayverdi, E. Hakkı, Osmanlı Mimarisinde Fatih Devri, 855-886 (1451/1481), III., İstanbul, 1989.

Ayverdi, İsmail Hakkı, Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı,1953, İstanbul Fethi Derneği, İstanbul

Ayverdi, İsmail Hakkı, Fatih Devri Hattatları ve Hat Sanatı,1953, İstanbul Fethi Derneği, İstanbul Fatih Sur içi İstanbul Bibliyografyası, Ayşenur Erdoğan, Fatih Belediyesi, 2020, İstanbul

Ayverdi, Semiha, Edebi ve Manevi Dünyası İçinde FATİH, İstanbul Fethi Cemiyeti, 1990, İstanbul

Fatih Sur içi İstanbul Bibliyografyası, Ayşenur Erdoğan, Fatih Belediyesi, 2020, İstanbul

Fevzi Günüç, Türk Kültür ve Medeniyet Tarihinde Fatih Külliyesi, Kültür A.Ş., İstanbul, 2007.

İnalçık, Halil, "İstanbul", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 23, s. 225.

Koçu, Reşat Koçu, Osmanlı Padişahları, Ana yayınevi, 1981, İstanbul

Özcan, Ali Rıza, Hat ve Tezhip Sanatı, 2009, Kültür ve Turizm Bak, Ankara

Pala, Cavide, «İstanbul'da Osmanlı Dönemi Yapı Kitabelerinin Hat San'atı Açısından Değerlendirilmesi» yayımlanmamış yüksek Lisans tezi. SZÜ, 2018, İstanbul

Semavi Eyice, "Fatih Camii ve Külliyesi", TDV İslam Ansiklopedisi, c. 12, s. 244-249.

Serin, Prof. Dr. Muhittin «Şeyh Hamdullah Efendi», TDV Ansiklopedisi.

Serin, Prof. Dr. Muhittin, Hat Sanatı Tarihi Ekol ve Takipçileri, 1- 2 cilt, 2019, İstanbul

Serin, Prof. Dr. Muhittin, Hattat Şeyh Hamdullah, 2007, Kubbealtı Neşriyat, İstanbul Tarih Dünyası, 15 Haziran 1950, Sayı 5,

Yazır, Mahmud Bedrettin, Kalem Güzeli, 1981, DÖB, Ankara

<https://www.turkiyenintarihieserleri.com/?oku=604>

https://www.yek.gov.tr/Home/ShowLink?LINK_CODE=12

<https://islamansiklopedisi.org.tr/fatih-camii-ve-kulliyesi>

<http://kalemguzeli.org>

<https://www.neoldu.com/fatih-camii-tarihi-ozellikleri-ve-hikayesi-33312h.htm>

LIBERTY
Academic Books

REF : Akademik Teşvik

20/08/2023

İLGİLİ MAKAMA

4. Uluslararası Liberty Disiplinlerarası Çalışmalar Kongresi 2-3 Ağustos 2023 tarihleri arasında New York / ABD'de 15 farklı ülkenin (Türkiye-23, Diğer Ülkelerden-28) akademisyen/araştırmacılarının katılımıyla gerçekleşmiştir. Kongre 16 Ocak 2020 Akademik Teşvik Ödeneği Yönetmeliğine getirilen "Tebliğlerin sunulduğu yurt içinde veya yurt dışındaki etkinliğin uluslararası olarak nitelendirilebilmesi için Türkiye dışında en az beş farklı ülkeden sözlü tebliğ sunan konuşmacının katılım sağlaması ve tebliğlerin yarından fazlasının Türkiye dışından katılımcılar tarafından sunulması esastır." değişikliğine uygun düzenlenmiştir.

Bilgilerinize arz edilir,
Saygılarımla

Dr. Mustafa Latif EMEK

On behalf of Organizing Board